

ПОМАТКОВА ВІВІТА

№ 15 (783),
серпень 2016

Перша всеукраїнська газета для першого вчителя

Видається з січня 1999 року два рази на місяць

<https://freepik.com>

У НОМЕРІ

- У фокусі першокласник
- Готуємося до Дня знань

ЗМІСТ

СЛОВО РЕДАКТОРА..... 3

У МОН УКРАЇНИ

ЛИСТ МОНУ Від 12.07.2016 № 1/9-364..... 4

ЛИСТ МОНУ від 29.06.2016 № 1/9-332.....10

**РОЗВАНТАЖЕННЯ ТА ОНОВЛЕННЯ
ПРОГРАМ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ** 11

У ФОКУСІ ПЕРШОКЛАСНИК

Інна БОЛЬШАКОВА
ПЕРШИЙ ДЕНЬ У ШКОЛІ:
початок проблем чи поява перспектив? ... 13

Лариса КРАВЧУК
ВХОДЖЕННЯ У ШКІЛЬНЕ ЖИТТЯ
Адаптаційна програма
«Здрастуй, школо!»..... 17

Лариса КРАВЧУК
**ПРО ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ
ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ** 36

Олександра ГОРОДЕЦЬКА
ПЕРШИЙ РАЗ У ПЕРШИЙ КЛАС
Урок-мандрівка. 1-й клас 42

Юлія КЛЕЙКО
БУДУЄМО ШКОЛУ РАДОСТІ
Година спілкування, 1-й клас..... 46

ШКОЛАМИ СВІТУ

Вікторія МАШУКОВА
**ЯК ПОЧИНАЄТЬСЯ НАВЧАЛЬНИЙ РІК
У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ?** 49

ВИХОВНА РОБОТА

Мирослава КОБА
ГОТУЄМОСЯ ДО ДНЯ ЗНАТЬ
Матеріали до святкової лінійки 52

Анонс

ФІЛОСОФІЯ ЖИТТЯ

**Програма морально-етичного
курсу, 1-й клас**

Усе колись у житті буває *вперше*. Перший сніг, перші квіти, перше кохання, перший дзвоник, перша робота, перше слово...

У цьому випуску я *вперше* звертаюся до вас, наші любі читачі, як головний редактор газети «Початкова освіта». Я радію і хвилююсь, майже як *першокласники*, які вже дуже скоро стануть на *першу* сходинку шкільного життя. Саме роботі з ними та їхніми батьками ми присвятили основну частину номера.

Матеріали допоможуть вам організувати період адаптації *першокласників* (та їхніх батьків) так, щоб він минув легко, цікаво; щоб ви як *перший* учитель отримали *перші* бонуси від своїх учнів у вигляді усмішок і бажання ходити до школи.

Цього літа МОН *вперше* звернулося до нас, учителів, за порадою щодо розвантаження навчальних програм початкової школи. Кожен, хто висловив свою думку під час двох етапів обговорення, був почутий. Про те, як відбувався процес, читайте на шпальтах нашої газети.

Уперше в нашій газеті ми відкриваємо рубрику «Школами світу». У ній плануємо ознайомлювати вас із особливостями організації навчання, методичними «родзинками» навчальних закладів різних країн світу.

Скажу по секрету, що в наступних випусках ми плануємо відкрити ще кілька цікавих рубрик. Передплатуйте наші газети, щоб *першими* дізнаватися про інноваційне, актуальне, корисне. Адже той, хто володіє інформацією, — володіє світом.

Марина ПРИСТІНСЬКА — редактор
газети «Початкова освіта»

ПРО ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Лариса КРАВЧУК

*Бути готовим до школи — не означає вміти читати, писати і рахувати.
Бути готовим до школи — означає бути готовим усього цього навчитися.*

Л. А. Венгер

Початок навчання у школі — важливий етап у житті кожної дитини. Від ступеня оволодіння вмінням учитися багато в чому залежить подальший розвиток дитини як суб'єкта навчальної діяльності, формування ставлення до шкільного навчання.

Шкільна адаптація розуміється як складний процес пристосування дитини до школи і школи до дитини. Як правило, за умови благополучного протікання цей процес завершується в першому півріччі.

Але, як показує практика, не завжди перший досвід у ролі учня буває позитивним для дитини у плані сприйняття нею вимог і правил шкільного життя. Чинниками можуть стати нереалізовані очікування, пов'язані з навчанням, труднощі у налагодженні контактів з учителем або однолітками, наростання вольового або нервового напруження в ході навчання. У зв'язку з цим особливої важливості набуває готовність до шкільного навчання. Щоб забезпечити дитині успішну адаптацію до школи, варто, перш за все, звернути увагу на особистісну готовність.

Отже, в чому полягає особистісна готовність до шкільного навчання? Одним з її показників є прагнення дитини до шкільного життя, бажання зайняти нове соціальне положення — школяр. Це бажання є джерелом центрального особистісного новоутворення — внутрішньої позиції, що характеризує особистість дитини загалом. Саме воно визначає не лише характер поведінки та діяльності дитини, а й усю систему її ставлень до дійсності, до самої себе й оточення. В. С. Мухіна стверджує, що готовність до шкільного навчання — це бажання та усвідомлення необхідності вчитися, що виникає в результаті соціального дозрівання дитини, появи у неї внутрішніх протиріч, що мотивують до навчальної діяльності.

Виявити ставлення дитини до майбутнього навчання в школі, ступінь сформованості у неї внутрішньої позиції школяра допоможе методика «Я у школі», розроблена Захаровою О. І.

Опис методики

Після короткої розмови про майбутнє навчання у школі дитині пропонують намалювати малюнок, який можна було б назвати «Я у школі».

Інструкція. «Давай трохи помалюємо. Уяви, що ти вже школяр. Намалюй, будь ласка, малюнок, який можна було б назвати «Я у школі». Намалюй все те, що уявляєш, коли думаєш про школу».

Бажано уникати більш розгорнутих інструкцій, надаючи дитині повну свободу дій. Можна заспокоїти дитину, сказавши їй, що якість малювання не має значення.

У процесі виконання дитиною малюнка вчителю чи батькам необхідно фіксувати особливості виконання малюнка — паузи, спонтанні висловлювання щодо змісту малюнка.

Малюнок дає змогу визначити як цілісне ставлення до навчання в школі, так і характер окремих елементів внутрішньої позиції школяра. Під час використання методики у роботі зі старшими дошкільниками аналізуються уявлення про зміст шкільної дійсності та готовність перейти до нової системи стосунків.

Обробка даних та аналіз результатів.

У ході аналізу змісту малюнка оцінюються сформованість п'яти наведених нижче елементів внутрішньої позиції школяра. Для цього в малюнку фіксуються характерні для них особливості та позначаються в наведених таблицях 1–5 (на с. 37–38) відповідними балами — 2, 1 або 0.

Необхідність навчання, характер ставлення до школи

Характеристики	Усвідомлення необхідності учіння	Амбівалентне ставлення до шкільного навчання	Небажання переходити до шкільного навчання
Зображення школи, обстановки	Зображені всередині шкільні приміщення (клас) — «2»	Зображена шкільна будівля — «1»	Зображення школи відсутнє або присутні деталі на кшталт решіток на вікнах, охорони — «0»
Присутність автора малюнка	Присутній — «2»	Автор малюнка знаходиться ззовні будівлі — «1»	Відсутній — «0»
Розміщення на аркуші паперу автора	У центральній частині малюнка — «2»	Збоку, частково скритий деталями обстановки — «1»	Відсутній — «0»
Якість промальовки автора	Об'ємна фігура зі шкільними атрибутами (портфель, форма, навчальне приладдя) — «2»	Схематичне зображення — «1»	Об'єкт відсутній — «0»
Ступінь вираження	Високий: 8—6 балів	Середній: 5—3 бали	Низький: 2—0 балів

Таблиця 2

Інтерес до навчальних видів діяльності

Характеристики	Виражене прагнення до навчального змісту діяльності	Амбівалентне чи невизначене ставлення до навчання	Прагнення до дошкільних, ігрових видів діяльності
Розміщення автора малюнка	У класній кімнаті — «2»	У коридорі — «1»	У дворі школи — «0»
Характер діяльності	Навчальна взаємодія (сидить за партою чи відповідає біля дошки) — «2»	Займається прибиранням приміщення — «1»	Форми ігрової взаємодії з однолітками, індивідуальні ігрові види діяльності — «0»
Засоби діяльності	Навчальне приладдя (зошити, ручка, крейда, указка) — «2»	Побутові предмети — «1»	Іграшки, спортивний інвентар — «0»
Особливості обстановки	Основні елементи обстановки забезпечують навчальний процес (дошка, парти, стіл учителя) — «2»	Велика кількість предметів, не пов'язаних із навчальним процесом (промальовка вікон, квіти, шафи) — «1»	Меблі, предмети обстановки житла чи ігрової кімнати дитячого садка — «0»
Ступінь вираження	Високий: 8—6 балів	Середній: 5—3 бали	Низький: 2—0 балів

Таблиця 3

Прагнення до стосунків нового типу

Характеристики	Прагнення до навчальної взаємодії	Невизначеність системи відношень	Прагнення до відношень дошкільного типу
Позиція вчителя	Відображена керівна позиція вчителя — стоїть обличчям до учнів, спостерігає за ними — «2»	Учитель відсутній чи зображений поза навчальною діяльністю. Дії дорослого не пов'язані з діями учнів — «1»	Позиція дорослого прирівняна до дитячої, дорослий і діти роблять одне й те саме: малюють, граються. Дорослий піклується про дитину — годує, одягає, поправляє одяг — «0»
Дистанція з учителем	Близька дистанція. Може бути присутнім тактильний контакт — тримаються за руки, сидять поруч — «2»	Дистанція з учителем така сама, як і з іншими дітьми — «1»	Дистанція підкреслює формальний характер відносин з учителем — «0»
Стосунки з одно-класниками	Колективний характер діяльності, діти об'єднані для розв'язання загального завдання — «2»	Колективний характер діяльності, однак, не всі діти включені в неї, є автономні групи — «1»	Індивідуальний характер діяльності. Інші діти відсутні або зайняті іншими справами — «0»
Оцінюваність ситуації, форма оцінювання	Присутні свідчення оцінювання — зошити з оцінкою або оцінка виконаного на дошці завдання — «2»	Дорослий не контролює діяльність дитини, не виступає носієм санкцій — «1»	Дорослий гладить дитину, пригощає солодощами, дарує сувенір, іграшку — «0»
Ступінь вираження	Високий: 8—6 балів	Середній: 5—3 бали	Низький: 2—0 балів

Таблиця 4

Визнання авторитету вчителя

Характеристики	Визнання авторитету вчителя	Амбівалентність у ставленні до вчителя	Негативне ставлення до вчителя
Якість промальовування фігури вчителя	Фігура вчителя добре промальована, позначені деталі одягу, зовнішності, присутні атрибути навчальної діяльності — «2»	Схематичне зображення — «1»	Страхітливі деталі зовнішності, відсутність промальовування обличчя — «0»
Розмір	Відображено пропорції дорослий — дитина — «2»	Фігура вчителя істотно зменшена, наближена за розміром до дитини або менша за неї — «1»	Маленька фігура, або її відсутність — «0»
Бар'єри, розділові риси	Відсутність бар'єрів і розділових ліній — «2»	Існують бар'єри (відділений від учнів стіл, або розташований віддалено) — «1»	Відокремлений рисою, укладений в рамку, закритий меблями (загороджений шафою, дверима) — «0»
Ступінь вираження	Високий: 6—5 балів	Середній: 4—3 бали	Низький: 1—0 балів

Таблиця 5

Тривога, пов'язана зі вступом до школи

Характеристики	Ознаки тривоги відсутні	Слабо виражена тривога	Сильна тривога
Зміст малюнка, обстановка	Зображена класна кімната з людьми. Промальовані обличчя вчителя і учнів. Малюнок займає увесь простір аркуша — «2»	Люди зображені зі спини, обличчя не промальовані. Класна кімната частково прихована — «1»	Основний зміст малюнка — предмети. Зайва деталізація (промальовка ручок на вікнах, шафах; малюнки штор тощо). Відсутність людей — «0»
Якість малювання	Упевнені чіткі лінії — «2»	Тонкі, невпевнені, погано промальовані лінії, намагання виправити малюнок — «1»	Штрихування, закреслення — «0»
Розмір фігури, розміщення	Крупні фігури в центрі аркуша — «2»	Дрібні фігури в кутку або нижній частині аркуша — «1»	Фігура автора малюнка відсутня або прихована за дверима, меблями — «0»
Використання кольору	Багата колірна гама. Переважають світлі тони — «2»	Небагата колірна гама. У зображенні людей колір не використовується — «1»	Колір не використовується, багато затемнень — «0»
Ступінь вираження	Високий: 8—6 балів	Середній: 5—3 бали	Низький: 2—0 балів

Інтерпретація результатів

Загальний ступінь готовності можна визначити, підсумувавши результати оцінювання показників ступеня сформованості окремих елементів внутрішньої позиції школяра (ВПШ):

Елемент ВПШ	Сформованість	ВПШ у процесі становлення	Несформованість
Необхідність учіння, характер ставлення до школи	Високий: 8—6 балів	Середній: 5—3 бали	Низький: 2—0 балів
Інтерес до навчальних видів діяльності	Високий: 8—6 балів	Середній: 5—3 бали	Низький: 2—0 балів
Прагнення до відносин нового типу	Високий: 8—6 балів	Середній: 5—3 бали	Низький: 2—0 балів
Визнання авторитету вчителя	Високий: 6—5 балів	Середній: 4—3 бали	Низький: 1—0 балів
Тривога через майбутній вступ до школи	Високий: 8—6 балів	Середній: 5—3 бали	Низький: 2—0 балів
Усього:	38—27 балів	26—13 балів	12—0 балів

Високий ступінь сформованості внутрішньої позиції школяра означає наявність у нього позитивного ставлення до елементів шкільної дійсності, готовність включитися в нову систему відносин і приступити до освоєння нової діяльності. Сформованість внутрішньої позиції школяра є найважливішою умовою успішної шкільної адаптації. Несформованість такої позиції означає відсутність усвідомлення необхідності зміни життєвої ситуації та позитивного ставлення до неї. Задоволена дошкільною позицією дитина відчуває значні труднощі в адаптації до умов навчання у школі.

БЕСІДА З ВИЯВЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЗИЦІЇ ШКОЛЯРА

(розроблена Н. І. Гуткіною)

Зміст експериментальної бесіди ґрунтується саме на одному з показників готовності дитини до школи — внутрішній позиції.

1. Чи хочеш йти до школи?
2. А, можливо, ти хочеш ще на рік залишитися в дитячому садку (вдома)?
3. Які заняття тобі найбільше подобалися в дитячому садку? Чому?
4. Ти любиш, коли тобі читають книжки?
5. Ти сам (сама) просиш, щоб тобі почитали книжку?
6. Які у тебе улюблені книжки?
7. Чому ти хочеш йти до школи?
8. Розкажи, що ти робиш, якщо у тебе не виходить якась робота: намагаєшся виконати її чи кидаєш?
9. Тобі подобаються шкільні речі? Розкажи про це.
10. Якщо тобі дозволять вдома користуватися шкільним приладдям, а в школу дозволять не ходити, то тебе це влаштує? Чому?
11. Якби зараз ти з друзями грав у школу, то яку роль ти хотів би отримати: учня чи вчителя? Чому?
12. Під час гри у школу ти хотів би, щоб довше тривав урок чи перерва? Чому?

Сформованість чи несформованість «внутрішньої позиції школяра» своєрідно проявляється у грі у школу. Так, якщо дитина обирає роль учня, у виборі між уроком і перервою перевагу надає першому і хоче, щоб зміст гри зводився до реальної навчальної діяльності, можна говорити, що дитина психологічно готова до школи. І, навпаки, якщо дитина психологічно не готова до шкільного навчання, то,

як правило, обирається роль учителя, переваги надаються перерві.

Якщо результат тесту вказує, що дитина поки що не зовсім готова йти до школи, це не привід для розпачу. Адже завжди є можливість зацікавити дитину, показати, що в школі їй може бути дуже добре, цікаво.

Дитина, готова до шкільного навчання, розуміє умовності навчального спілкування, підпорядковує свої дії шкільним правилам, адекватно поводить себе під час занять. Також особистісна готовність передбачає особливе ставлення до вчителя: для дитини це авторитет, зразок для наслідування. Важливим показником особистісної готовності дитини до школи є сформованість умінь виконувати соціальні ролі, виявляти ініціативу у встановленні та підтримці контактів у групі. Уміння спілкуватися з однолітками також сприяє успішній адаптації, оскільки тільки відповідний рівень спілкування з однолітками дає дитині змогу адекватно діяти в умовах колективної навчальної діяльності; виявляється, що спілкування з однолітками тісно пов'язане з таким важливим елементом навчальної діяльності, як навчальна дія.

За несформованості вище названих умінь дитина почувається некомфортно у групі ровесників, ізолюється. У неї спостерігається тривожність. Складніші випадки можуть стимулювати навіть прояви хвороби: головний біль, нежить, кашель нервового характеру, алергію тощо. Тобто включаються захисні механізми дитячого організму, у результаті дії яких на певний час відтягується відвідування школи.

З метою визначення ставлення першокласників до школи та рівня шкільної тривожності можна використати проєктивну **методику «Малюнок школи»**.

Інструкція. Дітям дають аркуші А4, кольорові олівці і просять намалювати на аркушах паперу школу.

Бесіда, уточнювальні питання про намальоване, коментарі записуються на звороті малюнка.

Обробка результатів та інтерпретація

Емоційне ставлення до школи та навчання оцінюється за 3 показниками:

- колірна гама;
- лінія та характер малюнка;
- сюжет малюнка.

При аналізі малюнка по кожному з цих показників виставляються бали, які потім додаються.

1. Колірна гама

2 бали — на малюнку переважають яскраві, чисті, світлі тони та їх поєднання (жовтий, світло-зелений, блакитний, тощо)

1 бал — однаковою мірою наявні світлі й темні тони.

0 балів — малюнок виконаний у темних тонах (темно-коричневий, темно-зелений, чорний).

2. Лінія та характер малюнка

2 бали — об'єкти промальовані ретельно й акуратно; використовуються довгі, складні лінії різної товщини, немає «розривів» контура.

1 бал — на малюнку наявні обидві характеристики.

0 балів — об'єкти зображені нарочито недбало, схематично; лінії подвійні, перериваються, однакової довжини й товщини, слабкі лінії.

3. Сюжет малюнка

2 бали — симетричне зображення (малюнок школи займає центральне місце на аркуші); наявність деталей і прикрас, елементів декорування, зображення різних предметів, що «оживляють» краєвид (квіти, дерева, плакати, прапори, фіранки на вікнах, ін.); зображення дітей, які йдуть до школи або сидять за партами, вчителів та «процесу навчання»; пора року — весна, літо, рання осінь (сонце, немає хмар); зображення світлої частини доби.

1 бал — наявні обидві характеристики.

0 балів — асиметричність малюнка; відсутність деталей і прикрас; відсутність людей або зображення дітей, що йдуть до школи; пора року — пізня осінь, зима (темне небо, йде дощ або сніг); час доби — ніч або вечір.

Аналіз результатів

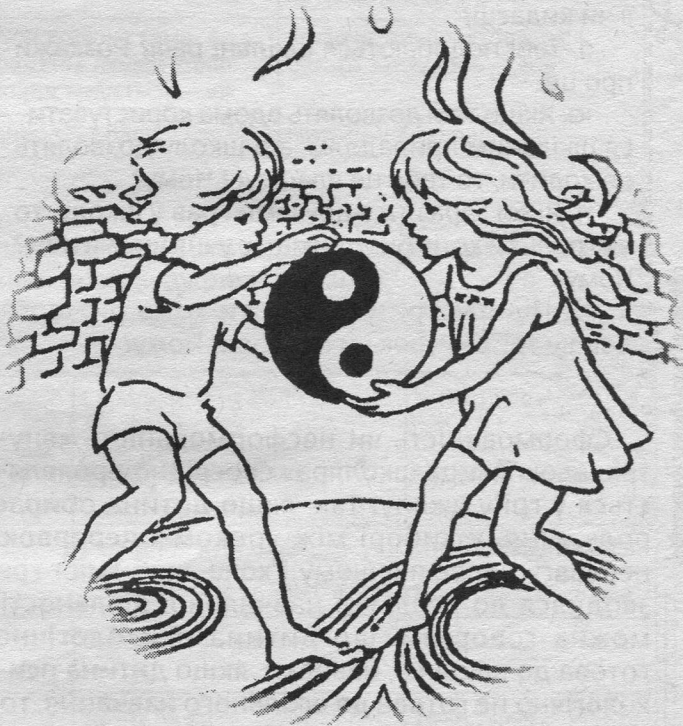
6–5 балів — у дитини склалося позитивне ставлення до школи та навчання; вона готова до прийняття навчальних завдань та взаємодії з учителем.

4–2 бали — у дитини є деяка тривога з приводу шкільного навчання як незнайомої для неї ситуації; необхідно розширити коло знань та уявлень дитини про шкільну навчальну діяльність, формувати позитивне ставлення до вчителя й однокласників; причинами тривоги може бути нервозність та необдумані висловлювання дорослих, негативний досвід навчання у школі старших дітей.

1–0 балів — у дитини явно виражений страх перед школою; часто це призводить до неприйняття навчальних завдань та відмови від навчальної діяльності, труднощів у спілкуванні з учителем та однокласниками.

Взаємовідносини учнів у класі будуть позитивними, якщо вчитель однаково вимогливо ставиться до всіх дітей: коли потрібно — захоплює за працьовитість, а може й критикувати через зайву самовпевненість. Досвідчений учитель висуває однакові вимоги до всіх дітей, але уважно спостерігає за індивідуальними особливостями їх виконання учнями.

Не менш важливим показником особистісної готовності є адекватне ставлення дитини до своїх навчальних досягнень, поведінки, тобто певний рівень розвитку самосвідомості.

Ознаки успішної адаптації до школи

Дитина весела, спокійна. Швидко знаходить друзів серед однокласників, добре відгукується про вчителів і ровесників. Легко виконує завдання, приймає правила шкільного життя. Новий режим дня не викликає у неї дискомфорту (не плаче вранці, швидко засинає ввечері, добре спить уночі, висипається тощо). У дитини немає страхів з приводу однолітків і вчителів, вона адекватно реагує на зауваження вчителя.

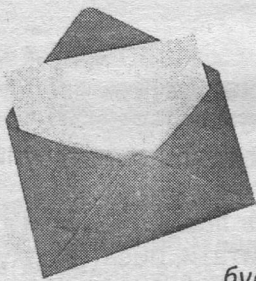
Ознаки дезадаптації

Дитина до кінця уроків має стомлений вигляд, не може швидко заснути ввечері й насилу прокидається вранці. Відчуває труднощі в навчальній діяльності. Скаржиться на однокласників, на вимоги вчителя. Їй складно відповідати шкільним вимогам, тому внутрішньо чинить опір, вередує, ображається.

На завершення нашої розмови пропонуємо до уваги дорослих лист американської школярки.

Як дбати? Підказку дорослим дають діти. Філіп Крауз попросив дітей завершити речення: «Якби я був учителем, я б...». Ось що написав один із учнів:

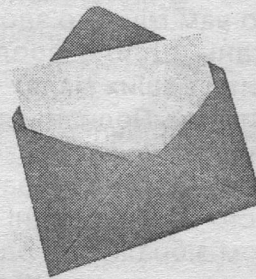

Дорогий учителю!

Сьогодні матуся плакала. Вона запитала мене: «Джоді, ти знаєш, навіщо ходиш до школи?» Я відповіла, що не знаю. А матуся сказала, що ми будемо будувати моє майбутнє.

Я запитала, що це за майбутнє, на що воно схоже? Матуся відповіла: «Я не знаю, Джоді. Ніхто не може його побачити, тільки ти сама, Джоді. Не турбуйся, ти побачиш його». І тоді вона заплакала і сказала: «Джоді, я люблю тебе».

Матуся говорить, що всі повинні дуже старатися зробити нам, дітям, найкраще у світі майбутнє. Учителю, чи можемо ми сьогодні почати будувати для мене це саме майбутнє? Не могли б Ви дуже постаратися зробити його найкращим для матусі та для мене? Я люблю Вас, учителю. З любов'ю, Джоді.

«Я б установив такі правила поведінки в класі: 1. Двічі на день проводити «дискусійні години», коли кожен може говорити все, що йому заманеться.

2. Ніколи не поводитися з дітьми жорстоко, адже вони — діти. 3. Іноді потрібно відволікатися від занять, щоб просто всім разом посміятися. 4. Всі учні повинні почуватися однією великою та щасливою сім'єю. Нікого не можна з неї виключати. Пам'ятайте, що кожна дитина є особистістю, і кожна потребує уваги як вдома, так і в школі. Дякую».

Використані джерела

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. — СПб.: Питер, 2008. — 398 с. — (Мастера психологии). — Библиогр.: С. 386—389.
2. Зимбардо Ф. Застенчивый ребенок / Пер. с англ. Е. Долинской. — М.: АСТ Астрель, 2005. — 294, [10] с.
3. Мухина В. С. Шестилетний ребенок в школе: Кн. для учителя. — М.: Просвещение, 1990. — 175 с.

Постараймося і ми, шановні колеги та батьки, щоденно дбати про щасливе майбутнє для наших дітей.